

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

2017-18

ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ

- ΜΑΡΙΝΑ ΜΟΥΡΤΙΑ
- ΧΑΤΖΗΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
- ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ ΒΑΡΒΑΡΑ
- ΜΑΓΚΑΦΙΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΜΕΑ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	4
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ Α.ΜΕ.Α.....	5-6

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΑΜΕΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	7-8
ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ.....	9-14
ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΜΕΑ.....	15-17

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΜΕΑ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΑΜΕΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) είναι γνωστό παγκοσμίως ότι είναι μια από τις μειονότητες της κοινωνίας, η οποία δεν λαμβάνει την απαιτούμενη προσοχή, αν και έχει κάθε ανθρώπινο δικαίωμα. Τα πρώτα κινήματα για τα δικαιώματα αυτά δεν άρχισαν πριν πολλά χρόνια, αντίθετα χρονολογούνται από το 1950 και έπειτα, με αργές εξελίξεις και προόδους. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι τα άτομα αυτά φέρουν συμπτώματα πληροφοριακής φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, και σε αυτό ευθύνεται τόσο το κράτος και ο λαός, όσο και οι βιβλιοθήκες.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, καθώς και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο που τη συνοδεύει, ψηφίστηκαν από την Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 13 Δεκεμβρίου του 2006 και τέθηκαν σε ισχύ στις 3 Μαΐου του 2008.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία είναι η πρώτη σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων η οποία είναι ανοικτή για υπογραφή από οργανισμούς περιφερειακής ολοκλήρωσης (βλ. Άρθρο 44). Η Ευρωπαϊκή Ένωση κύρωσε τη Σύμβαση στις 23 Δεκεμβρίου 2010, ενώ τον Ιανουάριο του 2011 η διαδικασία ολοκληρώθηκε και τυπικά.

Στις 10 Απριλίου 2012, η Συνεδρίαση της Ολομέλειας της Βουλής ψήφισε το παρακάτω νομοσχέδιο, κυρώνοντας τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης.

Στην Ελλάδα η έναρξη του 20^{ου} αιώνα σηματοδοτεί και τον πρόδρομο για την ειδική εκπαίδευση των ΑμεΑ . Παρόλα αυτά, σε αρκετές, κυρίως αναπτυσσόμενες ή τριτοκοσμικές χώρες, οι άνθρωποι με αναπηρίες συνεχίζουν να πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης και κακοποίησης. Μήπως ήρθε η ώρα να βάλουμε ένα τέλος σε αυτό;

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΜΕΑ

Ποια είναι τα δικαιώματα ενός Ατόμου Με Αναπηρία (με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω)

Τι ισχύει γενικά

Πολλά άτομα που πάσχουν από χρόνιες ή και σπάνιες παθήσεις αναρωτιούνται αν λόγω της πάθησής τους μπορούν να έχουν κάποιες διευκολύνσεις. Σήμερα, το ελληνικό κράτος, στο πλαίσιο της Κοινωνικής Προστασίας των Ατόμων με Αναπηρία, έχει θεσπίσει ένα σύνολο νομοθετημάτων και κανονιστικών ρυθμίσεων με σκοπό την ανακούφιση των ομάδων του πληθυσμού που πάσχουν από κάποια σοβαρή και ανίατη ασθένεια. Οι τομείς στους οποίους το κράτος παρέχει διευκολύνσεις είναι:

1. Εκπαίδευση
2. Εργασία και η Απασχόληση
3. Υγεία, Κοινωνική Πρόνοια και Ασφάλιση
4. Μεταφορές και Επικοινωνίες

Τα κύρια δικαιώματα είναι τα ακόλουθα:

1. Απόκτηση **Δωρεάν Δελτίου Μετακίνησης ΑΜΕΑ** (που σας δίνει τη δυνατότητα –εφόσον το εισόδημά σας δεν ξεπερνά το ποσό που ορίζεται με εγκύκλιο κάθε χρόνο- να μετακινήστε δωρεάν με όλα τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς της Αθήνας και να έχετε έκπτωση 50% σε όλα τα ΚΤΕΛ της Ελλάδας καθώς και όλα τα δρομολόγια του ΟΣΕ).
2. **Επίδομα από την Πρόνοια** (το οποίο δίνεται αν δεν εργάζεστε και αν έχετε εισοδήματα που δεν ξεπερνούν το ποσό του ορίζεται ανά διαστήματα από το αρμόδιο υπουργείο).
3. Δωρεάν **Ιατροφαρμακευτική και Νοσοκομειακή Κάλυψη από την Πρόνοια** (η οποία παρέχεται αν δεν εργάζεστε, αν έχετε εισοδήματα που δεν ξεπερνούν το ποσό του ορίζεται ανά διαστήματα από τον αρμόδιο υπουργείο και δεν καλύπτεστε από κάποιον άλλο Ασφαλιστικό Φορέα – π.χ. ΙΚΑ, ΟΑΕΕ κλπ).

4. **Αναπηρική Σύμβαση** (η οποία παρέχεται εφόσον έχετε συμπληρώσει ένα συγκεκριμένο αριθμό ενσήμων στον Ασφαλιστικό σας Φορέα).
5. **Παράταση της Ιατροφαρμακευτικής και Νοσοκομειακής Κάλυψης** από το Ασφαλιστικό σας Ταμείο (σε περίπτωση που λήγει η ισχύς της).
6. **Συμμετοχή σε διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ** για θέσεις στο Δημόσιο Τομέα που αφορούν ΑΜΕΑ.
7. Συμμετοχή σε **επιδοτούμενα προγράμματα επιμόρφωσης του ΟΑΕΔ για ΑΜΕΑ**.
8. Εύρεση **επιδοτούμενης εργασίας στον Ιδιωτικό Τομέα μέσω ΟΑΕΔ για ΑΜΕΑ**.
9. **Απαλλαγή από την υποχρέωση Στράτευσης (15)** ύστερα από αίτηση στο αρμόδιο στρατολογικό γραφείο.
10. **Είσοδος στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση χωρίς την υποχρέωση συμμετοχής στις Γενικές Εξετάσεις**.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ **ΑΜΕΑ**

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Τα αρνητικά στερεότυπα που συνόδευαν τους ΑμεΑ σε όλη την διάρκεια της ζωής τους τα οποία συμπορευόταν με το φαινόμενο της αμφισβήτησης τόσο της αξίας όσο και της παραγωγικότητας όχι μόνο σε προσωπικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο καθόριζαν την απομόνωση τους από τον κοινωνικό τους περίγυρο. Αυτές οι δυσχερείς καταστάσεις έμελε να λάβουν τέλος τον προηγούμενο αιώνα ύστερα από ριζοσπαστικές ενέργειες δημοκρατικών ηγετών.

Πρώτο παράδειγμα που αντιφάσκει τον ως τότε απολυταρχικό κόσμο της αρχαιότητας, αποτέλεσε η δημοκρατική Αθήνα στην οποία ο φιλόσοφος Αριστοτέλης τόνισε για πρώτη φορά τις υποχρεώσεις τις κοινωνίας έναντι των ΑμεΑ σε αντίθεση με την αυταρχική Σπάρτη η οποία έδειχνε το πιο σκληρό της πρόσωπο στα άτομα αυτών των μειονοτήτων ρίχνοντας τα από τον γνωστό Καιάδα.

Επίσης στην Αρχαία Ρώμη όσοι έπασχαν από κάποια αναπηρία πωλούνταν συχνά σε σκλαβοπάζαρα και από εκεί στην υπηρεσία πλουσίων της εποχής από τους οποίους υπόκεινται σεξουαλική κακοποίηση.

Πανομοιότυπου τύπου μεταχείρισης υφίστανται και η μειονότητα των ατόμων με αναπηρία την εποχή του Μεσαίωνα στην ακμή της Ιεράς εξέτασης όπου είτε η σωματική είτε η διανοητική αναπηρία θεωρούνταν “ τιμωρία από τον Θεό” και οι άνθρωποι που διακρίνονταν με κάποιες από αυτές καταδιώκονται εν τέλει δολοφονούνται για παραδειγματισμό.

Ωστόσο ύστερα από αρκετές προσπάθειες υπέρμαχων της ισονομίας μειονότητα των ΑμεΑ ανακατατάχθηκε ως ενεργό μέρος της κοινωνίας. Το έργο αυτό συνέχισαν σπουδαίοι Βυζαντινοί ηγεμόνες οι οποίοι μερίμνησαν για την φροντίδα των

συγκεκριμένων ατόμων αγνοώντας τα δικαιώματά τους για εκπαίδευση και ισότητα για τα οποία αγωνίστηκαν, αργότερα, οι διαφωτιστές της Γαλλικής Επανάστασης.

Η Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα σηματοδοτεί και τον πρόδρομο για την ειδική εκπαίδευση των ΑμεΑ.

ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ **ΑΝΑΠΗΡΙΑ**

Η «**στάση**» ολόκληρης της κοινωνίας αποτελεί μια εσωτερική ψυχική διαδικασία, η οποία δεν είναι άμεσα παρατηρήσιμη. Σημαίνει ιδεολογία, γνώση, συναίσθημα και πράξη. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για μια ψυχική τοποθέτηση, η οποία εκδηλώνεται σε ένα πρόσωπο ή πράγμα – αντικείμενο ή γεγονός – θέμα με την οποία εμφανίζεται είτε ως συμφωνία – διαφωνία, είτε συμπάθεια – αντιπάθεια, είτε υποστήριξη – αδιαφορία είτε επιθετικότητα. Η **προκατειλημμένη στάση της κοινωνίας** διαφαίνεται από τις ίδιες τις έννοιες που απαρτίζουν τον όρο *αναπηρία*. Έτσι, η «βλάβη» ή το «ελάττωμα» κάποιου γίνεται εξ ορισμού *ανικανότητα* και κατ'επέκταση *μειονέκτημα* για τα εκάστοτε κοινωνικά δεδομένα. Οι *κοινωνικές δομές*, λοιπόν, καθορίζουν το μέτρο των αποδόσεων που απαιτούν από τους πολίτες τους και επομένως προσδιορίζουν επακριβώς το βαθμό της «απόκλισης» που μπορεί να έχει κάθε άτομο που ορίζεται ως «*φυσιολογικό*». Δυστυχώς, η κοινωνία ακόμη και σήμερα *δυσκολεύεται να αποβάλλει τις αντιλήψεις του παρελθόντος* και η στάση της απέναντι στα άτομα με αναπηρία είναι άλλοτε εχθρική άλλοτε αμυντική και άλλοτε αδιάφορη. Τέτοιου είδους στάσεις και συμπεριφορές πηγάζουν είτε από **άγνοια** για το τι είναι η αναπηρία, είτε από **φόβο συναναστροφής** με άτομα με ειδικές ανάγκες είτε από **στερεοτυπικά δομημένες αντιλήψεις** που έχουν διαμορφωθεί εδώ και πολύ καιρό.

Η αναπηρία είναι μια ρευστή έννοια αν σκεφτούμε πως οποιοσδήποτε θεωρείται σήμερα φυσιολογικός θα μπορούσε

αύριο να είναι ένα άτομο με αναπηρία. Ο τρόπος με τον οποίο ο καθένας αντιλαμβάνεται την αναπηρία διαφέρει και ως εκ τούτου διαφορετικές αντιλήψεις σημαίνουν και διαφορετικές συμπεριφορές.

Στην κοινωνία μας υπάρχουν μηχανισμοί απομόνωσης για όσους δεν ανταποκρίνονται στα ισχύοντα πρότυπα, οι οποίοι οδηγούν στο περιθώριο τα άτομα αυτά και τους στερούν τα δικαιώματά τους. Η κυριότερη αιτία είναι η κοινωνική μάθηση, όπου μέσα από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης τα άτομα αποκτούν συγκεκριμένες στάσεις, προσδοκίες, προκαταλήψεις και στερεότυπα. Οι προκαταλήψεις είναι αρνητικά και υποτιμητικά στερεότυπα. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις για να εξυψώσουν τη δική τους ομάδα και να αμαυρώσουν την απέναντι ομάδα.

Η στάση της κοινωνίας απέναντι στην αναπηρία είναι σε γενικές γραμμές αρνητική και εκφράζει το ιατρικό μοντέλο. Ειδικότερα, οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία με οίκτο, απόρριψη και δεν προσπαθούν να συνάψουν σχέσεις μαζί τους. Δεν υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ αναπήρων και μη, ενώ ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι διάχυτος. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της κοινωνίας μας είναι ο ρατσισμός, η εναντίωση δηλαδή προς κάθε είδους και μορφής ιδιαιτερότητα. Οι μη ανάπηροι συνηθίζουν να δίνουν έμφαση στις διαφορές και να αξιολογούν όποιον είναι διαφορετικός ως κατώτερο. Τα άτομα με αναπηρία περιθωριοποιούνται από την πλειοψηφία των μη αναπήρων οι οποίοι τους θεωρούν εξαρτημένα άτομα και ανίκανα για κάθε ενέργεια. Υπάρχουν άνθρωποι που αισθάνονται αμηχανία απέναντι στην αναπηρία και άλλοι που αντιδρούν σαν να μην υπάρχει. Σε δημόσιους χώρους τα άτομα με αναπηρία συχνά υφίστανται περίεργα βλέμματα και αδιάκριτες ερωτήσεις.

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή, από **το οικογενειακό περιβάλλον** των ατόμων με αναπηρία, δηλαδή τους γονείς και τα αδέρφια τους. Οι γονείς αρχικά βιώνουν ένα οδυνηρό ξάφνιασμα και αναγκάζονται να αποδεχτούν την διάγνωση. Συχνά νιώθουν άρνηση, πανικό, φόβο και ενοχή, ενώ υπάρχουν περιπτώσεις όπου επιρρίπτουν ευθύνες ο ένας στον άλλο. Το αρνητικό είναι ότι τα μέλη της οικογένειας βλέπουν την εικόνα τους μέσα από τον τρόπο που πιστεύουν ότι τους βλέπουν οι άλλοι, με αποτέλεσμα να αισθάνονται ότι η κοινωνία νιώθει οίκτο γι' αυτούς και να απορρίπτουν τον εαυτό τους και το παιδί. Η

μετέπειτα στάση των γονέων απέναντι στο παιδί είναι δυνατόν να εκφραστεί ως ανοικτή απόρριψη, υποσυνείδητη απόρριψη, υπερπροστατευτική συμπεριφορά ή ασταθή συμπεριφορά. Είναι σημαντικό οι γονείς να αποδέχονται το παιδί με αναπηρία και αυτό εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως την προσωπικότητα τους, τις αντοχές τους, τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τις ευθύνες τους, την πληρότητα που αισθάνονται στο γάμο τους και τους εξωτερικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη λειτουργία της οικογένειας. Ορισμένες φορές οι γονείς δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για τη συμπεριφορά που πρόκειται να εμφανίσει το παιδί τους, με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε σύγχυση και να οδηγούνται σε αρνητική στάση απέναντι στην αναπηρία. Όταν η πληροφόρηση αυτή είναι λανθασμένη, τα πράγματα είναι ακόμη χειρότερα.

Όσον αφορά τα **αδέλφια** των παιδιών που έχουν αναπηρία ή κάποια ειδική εκπαιδευτική ανάγκη, μπορούμε να πούμε πως αναλαμβάνουν πολλές ευθύνες από νωρίς και τα προστατεύουν. Έρχονται όμως συχνά σε δύσκολη θέση από το κοινωνικό περίγυρο και καλούνται να υπερασπιστούν την οικογένειά τους, κάτι που τους φορτίζει συναισθηματικά. Ορισμένα δείχνουν να στεναχώριούνται για τη δύσκολη θέση των γονιών τους και νιώθουν παραμελημένα, επειδή οι γονείς ασχολούνται περισσότερο με το ανάπηρο παιδί.

Το σχολείο είναι προέκταση της κοινωνίας και επομένως αξίζει να αναφερθούμε στο κατά πόσο είναι έτοιμο το σχολικό περιβάλλον να δεχτεί στους κόλπους του μαθητές με αναπηρίες αλλά και πως τα μέλη της σχολικής κοινότητας συμπεριφέρονται στους μαθητές αυτούς. Η κτιριακή υποδομή των περισσότερων σχολείων αποκλείει την πρόσβαση και τη χρήση των χώρων του από άτομα με αναπηρία. Ο μεγάλος αριθμός μαθητών ανά τάξη, η ελλιπής επιμόρφωση των δασκάλων γενικής εκπαίδευσης, η απουσία διαφοροποιημένου αναλυτικού προγράμματος και η μη ικανοποιητική παρουσία ειδικών παιδαγωγών και επιστημονικού προσωπικού είναι κάποια από τα προβλήματα που δυσκολεύουν την συμπερίληψη των παιδιών με αναπηρία στα σχολεία της γειτονιάς τους.

Πολλοί **εκπαιδευτικοί** συνδέουν την παρουσία των μαθητών με αναπηρία με τις κοινωνικές ωφέλειες που έχει αυτή και τάσσονται υπέρ της μερικής τους ένταξης. Μεταθέτουν δηλαδή την ευθύνη στις ειδικές εκπαιδευτικούς. Ακόμη θέτουν το ζήτημα κατά πόσο

είναι εκπαιδεύσιμα τα παιδιά αυτά ή όχι, κάτι που υπονοεί πως συγκεκριμένοι τύποι αναπηρίας ταιριάζουν σε ειδικές μονάδες. Επίσης, δικαιολογούν τη στάση τους αναφέροντας πως έχουν πολλή ύλη και ο χρόνος είναι λίγος για να ασχοληθούν με αυτά τα παιδιά. Κύριος σκοπός της φοίτησης των παιδιών με αναπηρία στο γενικό σχολείο πιστεύουν πως είναι η κοινωνικοποίησή τους και καλλιεργούν συναισθήματα φιλανθρωπίας απέναντι τους, κάτι που λειτουργεί εις βάρος της αποδοχής της διαφορετικότητας.

Οι εκπαιδευτικοί συνήθως έχουν αποσπασματικές γνώσεις για τα άτομα με αναπηρίες και ταυτόχρονα διακατέχονται από τη τάση να βάζουν ετικέτες σε μια προσπάθεια να απαλλαγούν από τα προβληματικά παιδιά. Οι περισσότεροι προσδίδουν χαρακτηριστικά στα παιδιά με αναπηρίες που σχετίζονται με τη προσωπικότητα και τα συναισθήματά τους (πχ. είναι αξιαγάπητος, χρειάζεται βοήθεια). Ενώ για τα παιδιά χωρίς αναπηρίες αναφέρονται στο μαθησιακό τους επίπεδο και στη συμμετοχή τους στη τάξη. Οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την ανάγκη επιπλέον στήριξης, αλλά δεν κάνουν διαφοροποίηση του μαθήματος τους λόγω του χαμηλού επιπέδου των μαθητών όπως ισχυρίζονται. Σε πολλά μαθήματα τα παιδιά με αναπηρία δεν λαμβάνουν βοήθεια από το δάσκαλο της τάξης και επομένως δεν είναι σε θέση να ολοκληρώσουν τις δραστηριότητές τους με αποτέλεσμα να τους κοροϊδεύουν οι συμμαθητές τους. Παρατηρούμε λοιπόν πως η στάση των δασκάλων επηρεάζει τη συμπεριφορά των άλλων παιδιών απέναντι στα παιδιά με αναπηρία. Ουσιαστικά αυτό που ισχύει στη σχολική πραγματικότητα είναι να εξισώνεται η προσαρμογή των παιδιών με τη χωρική τοποθέτησή τους μέσα στη τάξη και την ικανότητά τους να παρακολουθούν το μάθημα χωρίς να διακόπτουν ή να προκαλούν προβλήματα.

Και σαν να μην ήταν αυτά αρκετά, υπάρχουν εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής, οι οποίοι δεν στέλνουν τα παιδιά στη γενική τάξη όσες ώρες προβλέπεται από το πρόγραμμα, καθώς πιστεύουν πως η δουλειά που γίνεται στην ειδική μονάδα είναι πιο χρήσιμη γι' αυτά. Δεν υπάρχει κάποιος ο οποίος να δείχνει ενδιαφέρον για τη τήρηση του προγράμματος των παιδιών με αναπηρία δίνοντας έτσι την εντύπωση πως δεν τους πολυενδιαφέρει τι γίνεται με την πρόοδο αυτών των μαθητών. Επίσης, δεν υπάρχει συνεργασία, όπως θα έπρεπε, μεταξύ των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής τάξης, κάτι που θα ήταν προς όφελος των παιδιών με αναπηρίες. Έρευνες έχουν δείξει πως η ύπαρξη του συνοδού μέσα στη τάξη μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα, καθώς η συνεχής ατομική

υποστήριξη μπορεί να καταλήξει στην εξάρτηση του παιδιού και σε αδυναμία εκ μέρους του να εκφράσει πρωτοβουλίες.

Εκτός από τους εκπαιδευτικούς τα παιδιά με αναπηρία συναναστρέφονται στο σχολικό περιβάλλον με **τους συμμαθητές τους και τους γονείς τους**. Στο δημοτικό τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή με κάποια αναπηρία γίνονται στόχος από τα υπόλοιπα, με αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται ή να δέχονται εκφοβισμό και επιθετική συμπεριφορά (bullying), γιατί έχουν κάτι ιδιαίτερο που ενοχλεί ή προκαλεί τους υπόλοιπους. Όσο για τους γονείς των παιδιών συχνά χρησιμοποιούν εκφράσεις όπως «Α τα καημένα!», «Τι τους έτυχε!», «Καλύτερα να μην κάνει η Μαρία παρέα μαζί του, γιατί θα την κοροϊδεύουν!». Οι φράσεις αυτές δείχνουν την αρνητική στάση των γονέων των φυσιολογικών παιδιών απέναντι στα παιδιά με αναπηρία και δυσκολεύουν την αποδοχή τους από το σχολικό περιβάλλον.

Η αλήθεια είναι ότι τα στερεότυπα δεν αλλάζουν εύκολα. Ωστόσο, ο εκπαιδευτικός ιδιαίτερα όταν δουλεύει με μειονοτικές ομάδες, προωθώντας δημοκρατικές αρχές, ηθικές αξίες, πνεύμα συνεργασίας και καλλιεργώντας δεξιότητες διαχείρισης συγκρούσεων μπορεί να αντιμετωπίσει με επιτυχία δύσκολες προκλήσεις. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να υιοθετήσει μια υποδειγματική στάση σεβασμού δείχνοντας έτσι στα παιδιά ότι τα σωματικά χαρακτηριστικά που διαφέρουν από τα δικά τους έχουν σημαντική αξία και πως πρέπει να μάθουν να εκτιμούν τη διαφορετικότητα. Επίσης, μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι οι διαφορές μεταξύ των ανθρώπων είναι πολυδιάστατες και να μάθουν να συμπεριφέρονται στους ανθρώπους ως ξεχωριστά άτομα. Τα παιδιά πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι όλοι ανήκουμε σε πολλές ομάδες και να είναι πρόθυμοι να έρθουν σε επαφή με άτομα διαφορετικού φύλου, εθνικότητας, χρώματος, ηλικίας, σωματικής διάπλασης και ικανότητας.

Τα παραπάνω μπορούν να επιτευχθούν αν ο εκπαιδευτικός φέρει τα παιδιά σε επαφή με κείμενα παιδικής λογοτεχνίας που εστιάζουν στη διαφορετικότητα και στην αναπηρία. Βέβαια ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην επιλογή των κειμένων. Τα περισσότερα από αυτά τα κείμενα υπερτονίζουν την αναπηρία και την καθιστούν ως το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του ατόμου. Ακόμη, υπερτονίζουν τη διαφορά του ατόμου με αναπηρία και δεν

αναφέρονται σε χαρούμενες πτυχές της ζωής τους λες και δεν υπάρχουν.

Ένα ακόμη στοιχείο που χαρτογραφεί τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι άνθρωποι με αναπηρία είναι **το εργασιακό περιβάλλον**. Τα ποσοστά υπαλλήλων με αναπηρία είναι πολύ χαμηλά, αρκεί να σκεφτεί κανείς πως το 75% των αναπήρων δεν εργάζεται. Παρόλο που οι ανάπηροι επιθυμούν να εργαστούν, οι πιθανότητες για εύρεση εργασίας μειώνονται ανάλογα με τη βαρύτητα της αναπηρίας και το φύλο (γυναίκα). Όσα άτομα καταφέρνουν να εργαστούν, συνήθως απασχολούνται σε χαμηλόμισθες εργασίες, διότι για πολλούς εργοδότες η αναπηρία συνεπάγεται μειωμένη παραγωγικότητα και χαμηλή ποιότητα δουλειάς. Η απροθυμία τους αυτή, θέτει φραγμούς στην εργοδότηση των αναπήρων. Οι εργοδότες προτιμούν να συναναστρέφονται ή να προσλαμβάνουν άτομα των οποίων η λειτουργικότητα δεν έχει επηρεαστεί από την αναπηρία τους και διάκινται περισσότερο θετικά απέναντι στους σωματικά παρά στους πνευματικά ή συναισθηματικά αναπήρους. Περισσότερο αρνητικές στάσεις αναπτύσσονται απέναντι στις σοβαρού βαθμού αναπηρίες, στις πιο ορατές αναπηρίες, σε αναπηρίες που προσβάλλουν σε μεγάλο βαθμό την αισθητική παρουσία του ατόμου και σε αναπηρίες που θεραπεύονται δυσκολότερα. Αν γίνει τροποποίηση της εργατικής νομοθεσίας και δοθεί χρηματική υποστήριξη στους εργοδότες που προσλαμβάνουν ανάπηρα άτομα, ίσως βελτιωθεί η αρνητική υπάρχουσα κατάσταση.

Καθοριστικό ρόλο στην κοινωνική κατασκευή της αναπηρίας διαδραματίζουν **τα μέσα μαζικής ενημέρωσης**, τα οποία παρουσιάζουν τα άτομα ως θύματα ή πάσχοντα. Τα Μ.Μ.Ε. τις περισσότερες φορές προσπαθούν να προκαλέσουν τον οίκτο της κοινής γνώμης, προκειμένου να μαζέψουν κάποιο χρηματικό ποσό με τη μορφή φιλανθρωπίας σε ένα συγκινησιακό και μίζερο περιβάλλον. Τα άτομα με αναπηρία αποτελούν το 13% του πληθυσμού μας και οφείλουμε να τους αντιμετωπίσουμε ως ισότιμα μέλη της κοινωνίας μας. Πρέπει να τους στηρίξουμε και όχι να τους λυπόμαστε. Επιπλέον, πολλές εκπομπές εκμεταλλεύονται τον ανθρώπινο πόνο και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία παρουσιάζοντας τραγικές στιγμές που έχουν ζήσει αποσκοπώντας σε μεγάλα νούμερα τηλεθέασης.

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΜΕΑ

Δεν πιστεύουμε ότι υπάρχει κάποιος που να αμφισβητεί ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα φυσιολογικά μέσα στην κοινωνία. Οι διακηρύξεις των διεθνών οργανισμών, τα συντάγματα των κρατών, οι σχολικοί και επαγγελματικοί προσανατολισμοί ,επικύρωσαν επίσημα αυτή την θεμελιώδη αρχή και τις δικές της δυνατές εφαρμογές. Στη συνέχεια βγαίνει το συμπέρασμα που πρέπει να είναι η στάση της κοινωνίας : αποδοχή, διαθεσιμότητα, υποχρέωση για την ανθρώπινη λύση του προβλήματος, που αφορά εκατομμύρια παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Για να μπορέσουμε όμως να ενεργήσουμε και να βοηθήσουμε χρειάζεται να διαθέτουμε νομοθετικές πράξεις και ικανοποιητικά μέσα .Όλοι οι πολίτες έχουν την ηθική και κοινωνική υποχρέωση να αποδεχθούν και να σεβαστούν την παρουσία του <<διαφορετικού παιδιού>>. Οι δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί έχουν την υποχρέωση να διευκολύνουν, όσο γίνεται περισσότερο, την προσωπικότητα αυτών των παιδιών. Ούτε μπορεί να παραμεληθεί το γεγονός, ότι η ενεργός συμμετοχή των παιδιών με ειδικές ανάγκες μέσα στην κοινωνική ζωή, ενώ από την μία μεριά ικανοποιεί αναγκαίες ατομικές απαιτήσεις, από το άλλο μέρος επιφέρει, οποιαδήποτε και αν είναι το μέγεθος της συμβολής, αναντίρρητη συνεισφορά μέσα στην κοινότητα.

Το πρόβλημα για μία καλύτερη προσαρμογή στη ζωή, στηρίζεται στην τελική φάση του έργου της επανάκτησης, πάνω σε δύο σχέδια. Το πρώτο αφορά τεχνικό-επαγγελματική προετοιμασία και το δεύτερο την κοινωνικό-επαγγελματική. Συχνά γίνεται το λάθος του περιορισμού της επέμβασης στην πρώτη μορφή, θεωρώντας μοναδικό όρο της ενεργούς ένταξης του <<διαφορετικού παιδιού>> μέσα στην κοινωνία την απόκτηση παραγωγικής

ικανότητας.Απ'αυτό εξάγεται η απόλυτη αναγκαιότητα στο να συνεχισθεί μία πολυδιάστατη μεταχείριση ειδικευμένη ακόμη και στην επιφυλακτική φάση, όταν επικρατεί, στην επαγγελματική εκπαίδευση. Ακόμη σ' αυτήν την περίοδο, υπάρχει ανάγκη από ιατρικές θεραπείες, από ψυχοθεραπείες που πρέπει να συνοδεύονται από ειδική αγωγή, τόσο για την μόρφωση, όσο και για την εξασφάλιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης, που θα βοηθήσει στην προσαρμογή της κοινωνικής ζωής.

Οι θεμελιώδης αρχές που πρέπει να προσανατολιστούν κάθε επένδυση στον χώρο των «διαφορετικών παιδιών» είναι, από την μια μεριά η αναγκαιότητα να εξασφαλισθούν σ' αυτά τα άτομα οι ίδιες ευκαιρίες για την υγεία, την αξιοπρέπεια, την εκπαίδευση και την εργασία , που προσφέρονται σε όλους τους άλλους πολίτες. Από την άλλη μεριά η αναγνώριση ότι η αποκατάσταση και η κοινωνικοποίηση πρέπει να θεωρηθούν δύο επεμβάσεις αδιαχώρητες και να οδηγηθούν παράλληλα όσο το δυνατόν συντομότερα. Πάνω σ' αυτό το σημείο ο F. Foschi επιβεβαιώνει *«Η είσοδος των παιδιών με ειδικές ανάγκες μέσα στο σχολείο και η ένταξη αυτών στον κόσμο της εργασίας, απαιτεί μία βαθιά αναθεώρηση στην οργάνωση που αφορά την σχολική πολιτική και πρέπει να εγκαταλειφθούν τα εκλεκτικά κριτήρια και το αποτέλεσμα, για να προωθηθούν η αυτοπραγματοποίηση στην εκπαίδευση και στην εργασία ακόμη και σ' αυτούς που αρχίζουν από μία μειονεκτική κατάσταση. Πρόκειται για μία μεγάλη επιχείρηση μορφωτικού μεταχηματισμού που απαιτεί μία ευαισθητοποίηση του προσωπικού και ολόκληρου του λαού, για μία ομαλή αποδοχή της παρουσίας του διαφορετικού παιδιού»*.

Αυτές οι προτάσεις επιτρέπουν να εξετάσουμε προσεκτικά με δίκαιο τρόπο ένα από τα πιο σπουδαία προβλήματα της ένταξης του <διαφορετικού παιδιού> σε φυσιολογικά περιβάλλοντα εργασίας. Ποιά, όμως είναι τα προβλήματα που σ' αυτό τον τομέα παραμένουν ακόμη ακάλυπτα ;

Κατά τον R. Zavalloni, μια πρώτη προφύλαξη που πρέπει να πάρουμε είναι ότι πρέπει να καταστήσουμε τις δραστηριότητες της επαγγελματικής διαμόρφωσης μέρος ολόκληρου του όλου διαμορφωτικού συστήματος και όχι ένα κομμάτι ξεχωριστό που

έχει σκοπό την απάντηση στις απαιτήσεις για απασχολήσεις . Με άλλα λόγια στους ηλικιωμένους πρέπει να προσφέρονται ευκαιρίες κατά περιόδους: προσανατολισμένες στην τεχνολογική και μορφωτική προώθηση, ενώ στους νέους πρέπει να προσφέρεται ένα σύστημα μορφωτικό, κοινωνικό και μαζί μια γνώση από επαγγέλματα και από τεχνολογίες.

Η διαπραγμάτευση, στο πρόβλημα του σχηματισμού και της επαγγελματικής διαμόρφωσης του «διαφορετικού μαθητή» δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι έχει ένα διπλό πλεονέκτημα γιατί, εκτός ότι τον ξεκινάει σε μια εργασία και τον βοηθάει στο να καλύπτει ένα επαγγελματικό ρόλο, έχει επίσης και ένα αποτελεσματικό περιεχόμενο θεραπευτικό και κοινωνικοποιημένο. Στα προγράμματα του επαγγελματικού σχηματισμού των διαφορετικών παιδιών είναι απαραίτητο να στηριχθούμε στο αποτέλεσμα των ειδικών χαρακτηριστικών ανάλογα με την αρχή ότι, όσο πιο βαριά είναι η αναπηρία, τόσο πιο υψηλός πρέπει να είναι ο βαθμός της εξειδίκευσης. Μ' αυτή την προοπτική, πρέπει να εννοηθεί η εργασία στο εργοστάσιο, γιατί προσφέρει μεγαλύτερες δυνατότητες ειδίκευσης, ενώ θα αναδιοργανωθεί η εκπαίδευση της εργασίας του τεχνίτη, πάνω στην οποία έχουν στηριχθεί μέχρι σήμερα, αφού λάβουμε υπ' όψιν το γεγονός ότι αυτό το επάγγελμα προσφέρει δυνατότητες επαφής με άλλα άτομα.

Για τα άτομα με βαριές αναπηρίες, όπως υπάρχουν οι ειδικές υπηρεσίες για την αποκατάσταση και την εκπαίδευση, έτσι θα πρέπει να ιδρυθούν και ειδικά τμήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης. Θα είναι τμήματα με καλές βάσεις, με μια ειδική θεραπεία, με εξατομικευμένες μεθόδους όπου θα διδάσκει εξειδικευμένο και άριστο προσωπικό.

Αξίζει τον κόπο να αναφέρουμε εδώ τη λύση που δόθηκε στη Vicenza της Ιταλίας από μερικούς κοινωνικούς λειτουργούς που συνεργάστηκαν με τις ενδιαφερόμενες οικογένειες και με όλα τα παιδιά με ειδικές ανάγκες που, μετά τη λήξη των επαγγελματικών σπουδών θα έμεναν χωρίς εργασία. Πρόκειται για ένα συνεταιρισμό που άρχισε τη παραγωγή με εργάτες- συνεταίρους καθοδηγούμενους από ένα φυσιολογικό εργάτη, που προσλήφθηκε σαν υπάλληλος στο συνεταιρισμό. Το δικαστήριο

της Vicenza κατοχύρωσε το συνεταιρισμό από νομικής πλευράς, που τα νέα «διαφορετικά παιδιά» θέλησαν να τον ονομάσουν NostroDomani (δικό μας αύριο).

Μπροστά στο διαφορετικό παιδί τίθεται το πρόβλημα με ποια μέτρα θα ενεργήσει για να ευνοήσει την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του και της δικής του κοινωνικής ολοκλήρωσης. Πολύ συχνά η ένταξή του εμποδίζεται από τους άλλους από άγνοια σε επίπεδο ψυχοπαιδαγωγικότητας να δημιουργήσει με το διαφορετικό παιδί μια σημαδεμένη σχέση πάνω στην αξία του δικού του ατόμου και πάνω στη συμμετοχή της δικής του ανάγκης. Τις περισσότερες φορές ο δικός μας τρόπος συμπεριφοράς και ενέργειας έναντι αυτού του ατόμου δεν κάνει τίποτα άλλο από το να χειροτερεύει μερικές φορές απροσαρμοστικότητας.

Σε γενικές γραμμές σε σχέση με το πρόβλημα της κοινωνικής ένταξης των διαφορετικών παιδιών, χρειάζονται προϋποθέσεις ανανέωσης κατά τέτοιο τρόπο, ώστε η μορφωτική δράση να μετακινείται προς μια δραστηριότητα δημιουργικού τύπου και προς μορφές επέμβασης περισσότερο προσωπικές και κοινωνικές. Πρόκειται για αλλαγή νοοτροπίας, να ανακαλύψουμε σε κάθε μαθητή που υπήρξε λίγο τυχερός, την αξία ενός ατόμου που έχει το δικαίωμα όπως κάθε άλλος να αναπτυχθεί ανάλογα με τις ικανότητές του, να γίνεται αποδεκτός «επί ίσοις όροις» και όχι να γίνεται ανεκτός με κόπο από την κοινότητα στην οποία βρίσκεται να ζει.

